

bo na Dunaji sklenjeno in od Cesarja poterjeno — tude vsaka dežela ima po Cesarskim povelji poprej Dunajskemu zboru predložiti, kakó de ona misli, se desetinskih, tlačanskih in družih dolžnost odkupiti, de se ne bo nobenimu krivica godila.

Laži po kmetih.

V enim kraju se je veliko kmetov za to umaknilo, de niso volivcov za Ljubljanski zbor hotli voliti, kér jim je neki potepuh v glavo vpletel, poslušajte, kaj? Je rekel, de so to same goljufije, s kterimi hočejo kmeta vjéti, de bi se podpisal, po tem bi mogli pa vsi, kakor na Hrovaškem, soldatje biti, in kader bi bilo treba, bi dali vsim puške na rame, pa bi mogli v vojsko iti. Na to veliko zabitost ni nič družiga odgovoriti, kakor, de je tisti, ki s tacimi lažmi kmete punta, zgrabljiv volk v ovčji koži, ki se ga božja šiba ne bo ognila; kdor pa tacimu sleparju verjame, je vés butast, in na znanje daje, de nima zdravih možganov v glavi. — V drugim kraju, ko so oklice zastran Ljubljanskiga in Dunajskiga zbora brali, se je mende neki starec prederznil reči: Ali se vam ljubi te laži poslušati? Postave, ki jih tukej obetajo, jez že domá od cesarja imam. In tacimu napih-njenimu goljufu in šuntarju ljudje bolj verjamejo, kakor duhovnam, kterih nobene laži ne morejo obdolžiti, in ki jih velikrat učé, de vsaka laž, bodi še tako majhna, ali naj bo tudi iz same norčije ali šale, če tudi nikomur nič ne škoduje, je po sveti véri vselej oestro prepovedana; kolikor hujši odgovor pa še le tistiga čaka, ki bo vse tiste krivice na rami prenésel, ktere so se zavoljo njegoviga šuntarja zgodile! Ali ne véste, kmetje, de postave, ki jih bodo na Dunaji vstavili, bodo vezale vas, in vaše otroke, in vnuke, in kdo vé koliko rodov zanaprej? Postave bodo na Dunaji vstavili, vi pošljite svoje poslance, ali jih ne pošljite; posestniki, rudnarji, mestjani i. t. d. so svoje poslance izvolili, ki bodo na Dunaji vse pertéze in butare potožili, in polajšanja prosili, in ga bodo tudi dobili, kolikorkoli bo moč, ne le za-se, ampak tudi za svoje naslednike; vi se bote pa za ušesi praskali, ko bodo nove postave že izdelane in razglašene, in bote cvilili rekoč: Ta in ta težava bi bila nam lahko polajšana, ako bi bili poslance na Dunaj poslali, in naročili, de v ti in ti reči naj nam polajšanja pri zboru in Cesarju sprosijo. Zdaj se sicer še ne vé, ali so se kje takim potepuham zapeljati dali, de bi poslancev ne bili zvolili, ali ne, kér je povsodi precej pametnih mož, ki svoje pameti še niso ne zapili, ne zaprávdali; in se ne dajo ne mavharjem, na kozjim dohtarjem za nos voditi; vender to svarjenje ne bo od več, de se bodo kmetje v enacih okolišinah zapeljivcov varovati vedili.

Veliko tacih puntarskih laži raznašajo plašurji, le-nuhi in rokomavsarji, ki v pregrešni lenobi po sencah špeh kuhajo in maslo cvrejo, ki si ga je kmet v pótu obraza pripravil. Taki neték hiši dvojno škodo naredí, ko pride; prvič, pri kmetu vsakorsnih vraž natrosi, ga šunta in mu laže, kakor misli, de kmet rajši sliši, de drugič, obilniši in bolj tolst milodar od njega izpulí. Torej je silno potrebna reč, de bi pri vstavljenji so-seskinih (srejskih) naprav, tudi to vstanovili, de vsaka soseska ali srejsna naj svoje lastne uboge redí, no-beden pa ne sme v druge občine zahajati, kér bi dolž-nost bila, de bi taciga precej v njegov lastni kraj gnali, in bi pri tacih naredbah tudi od nikogar v ptujini mi-lovšini ne smel pričakovati. Veliko je potepuhov in vlačugarjev, ki se jim ne ljubi delati, in se domá še nekoliko ánajo ljudi nadlegovati, torej jo potegnejo v ptuje kraje, kjer jih ne poznajo, ljudem lažejo, de za-volj take ali take bolezni ne morejo delati, de so pri soldatih bili pokaženi, ali celó žugajo, de jim bodo po-

godili ali zacoprati, ako jim ne dajo, kar hočejo imeti i. t. d., in so takó velika nadloga ljudém. Takim rečem bi se zlo nasprot delalo, ako bi vsaka srejsna svoje uboge preživila; tudi bi bilo resnično ubogim veliko lože, lenoba pa bi se krotila, zlasti kér bi se moglo skrbeti, de bi se taki malopridneži tudi pod kakim drugim imenom okoli ne plazili.

Oglas iz močirja.

Naj mi bo pripušeno, tudi iz Ljubljanskiga močirja (mahú, Morast) nektere odkritoserčne besede slovenskim Novicam poslati; sej so nam mili Cesar velili, de naj svoje misli in želje očitno razodevamo! Jez bom tedej govoril, kar kmeta iz močirja zadene.

Vsakimu kmetu je znano, de mora pri obdelovanji svojiga zemljiša na pravi čas in pripravno vreme paziti, de koristniga v svojo škodo ne izgreši in ne zamudi. Nikjer se pa tako očitno ne vidi, kakor pri kmetu na močirji. Če hoče na mahu kej pridelati, ga mora žgati. Kdaj se pa da močir žgati? Gotovo le tačas, kadar je suh. De je pa močir zadosti suh, potrebujemo stanovit-niga sončniga vremena. Ako nam Bog tega ne dodeli, je močir vodopolni gobi enak, ktero sožgati, si zastonj prizadevaš. Kmetovavec na mahu mora tedej posebno na to gledati, de za obdelovanje močirja vgodniga časa ne zanemari, de v pripravnim času mah žgè in potem naprej obdeluje. Kér tedej kmet na močirji svoj pridelk in živež od tega dóbi, de mah o pripravnim suhim vre-menu in o pravim času po potrebi požgè, mu tedej mora tudi vselej pravica dana biti, de o pripravnim vremenu, kteriga mu Stvarnik dodeli, svoj svet obdeluje in suh mah popolnoma požgati smé. Kér brez imenovaniga ob-delovanja kmet le malo in slabo prideljuje, je mende ta pravica tako z njegovim stanam sklenjena, de mu je nemore ne zdrava pamet in nobena svojevolljna oblast odreči. Če pa malo nazaj pogledamo, vidimo, de je bila ta pravica, mah požgati, le takrat dovoljena, kadar — tako rekoč — vreme večidel kmetovavcu fige kaže.

Po postavi je namreč le od eniga dneva po s. Jer-neji v jeseni noter do s. Jurja spomladi mah požigi-gati pripušeno, akoravno dostikrat v tem času pripravne suhote, mahú žgati, ni, poprej in pozneje je pa lože. — Kolikrat se godí, de ni v jeseni ne spomladi mah tako suh, de bi se požigati mogel, kér mora stanovitno gorko sonce sijati, de mah za oginj suh postane. Če je že drugimu kmetu vreme preveč suho za njegovo rahlo zemljo, vender mah moker leži, de se ne da požigati, tako de kmet v tem odločenim času zavoljo teh zadržkov svoj močirni svet še na pol ne obdela. Če je kmet pred svetim Jernejem lepo, pripravno, suho vreme vidil, z ve-seljem bi bil mah z ognjem obdeloval; če pa potem nikdar pripravne suhôte ni (kar se tolikrat zgodí), ali more zadovoljin in dobrega upanja biti, kér že naprej vidi, kako slabi pridelki ga čakajo? Stopimo v spomladanski čas. Komú ni znana nestanovitnost spomladanskiga vre-mena? Če se primeri, de je včasih spomladi stanovitno sonce, pa še svoje moči skazati ne more; še večkrat pa imamo tako nestanovitno vreme, de kmalo dežuje, kmalo jasno nebó glédamo, večidel pa oblaki in mokrota kra-ljujejo, tako de o tem času nikoli práv suhiga za oginj pripravniga mahú nimamo. Ali pa niso večkrat ob s. Jurju in kmalo in poznejši potem lepi dnevi, sonca polni, v kterih se mah vode izprazni in suh postane.

(Dalje sledi.)

Iz Štajarskiga.

Potrebno je, de svojimu listu od 7. tega méscá, kteriga člen ste poslednjimu listu „Novic“ vverstili, do-stavek, in sicer práv vesel dostavek pošljem. Ko bi Vam bil le za dva dni pozneje pisal, bi bili vso vesé-liši novico dobili; zakaj 9. tega méscá rjá na réži ne

gré več naprej. Menim, de je velika vročina, ki je 6. dan tega mesca nastopila, razširjenje gnjilobe privarovala. Vnéto, gujilo in nagnjito zernje se je posušilo; zato je pa drugo zernje, kar ga je na klasu še zdraviga bilo, od redivniga soka témveč živeža dobilo, in zdaj kar je predvčerajnim pohléven dež zemljo pomočil, se je zernje napélo, de práv vesélo iz klasja gléda, ki se je začelo k zemlji klanjati. Na bolj debelim zemljišu se komaj pozná, de je réži pred enim tédnám še tolika nevarnost protíla. Dež je prah rjovíne večidel iz klasja popral, odznotraj v luskah se sicer tam pa tam rúdeči prah najde, tode zerno se vidi, de bi bilo krepko in zdravo. Le na plitvi, kamniti zemlji rež puhla in gluha kviško molí; kjer je pa na debelo zemlje, bo lahko veséla žetev.

Vse drugo blagó na polji pa zmerej práv lepo stoji.

Slovenske národne šole na spodnjim štajarskim. *)

Veliko sim slísal grajati in čertiti neumnost Madžarov, pri kterih se je latinski jezik po latinsko razlagal in učil. Ako pa pomislim naše šole, se spomnim evan-geljske pripodobe od pèzdíra v očesu svojíga brata. Na Madžarskim so se še le od 2. latinske šole počemši vse znanosti po latinsko razlagale, dokler se je v šolah po deželi koliko toliko v narodnim jeziku poučevalo. Ko se je razum že nekoliko izobrazil, je učenec sploh v 14. létu nastopil dobo, da je mogel clo latinske komade ali kóse požirati. — Kakó se pa godí v spodnjim štajarskim (ne mnogo bolje tudi na Koroškém in Krajnském)? Radi se sicer naši protivniki izpričavajo ali zgovarjajo s tem: latinski jezik je merteve, nemški pa živ. Pa kaj je na tem; ako je jezik nerazumljiv, naj si je staro-ali novoogerski? nerazumljiv je vsak, in duh vedno gladuje po primerjeni hrani ali živežu. Perva knjižica ¹⁾, ki jo sedemlétno dete v roke dobí, je na eni strani slovenska, na drugi nemška; dete se mora nar poprej nemških ali gotíških čerk učiti, ter se v čitanji ali branji nemške strani marljivo vadi. Kader otrok že vse iz glave dobro preroštati zna (česar pa gladko nič ne razume), sedaj se še le začena učiti latinskih ali slovenskih čerk. To se zgodi po priliki čez pol léta. Misliti bi bilo, da se bo maternimu jeziku ravno toliko časa dovolilo. Pa nikakor ne! Zakaj hitro se učitelj s tem potolaži: „To zamore (?!) otrok tudi sam storiti.“ — Po tem se detetu v roke da ravno také osnovan katekizem, in katehet, ki otroku pusti vérne nauke najbolje (po nemško) preroštati (da bi otroci kaj razuméli, in vérne resnice v sèrcu ohranili, tega večidel ni misliti), tak katehet se od gospoda tehanta práv čvrsto pohvali. —

*) Pričjóci sostavek je spisan v nemškém jeziku v nemškém letopisu léta 1843 »Jahrbücher für slavische Literatur, Kunst und Wissenschaft« doktorja J. P. Jordana slovanskiga profesorja. Verli domorodec gosp. Matija Majer so nas v svojem domorodnim spisu (13. list Novíc), ki je celó po mojim sèrcu, vživo zbudili, da smo poskusili pričjóci sostavek posloveniti, in v naših Novícáh ga razglasiti. Naj vsi Slovenci iz tega sostavka spoznajo, kakó silno je potrebno, da se naše slovenske šole v boljši stan postavijo; in kader bodo v resnici slovenske, samo potem bo mogoče (kar že zdavnaj želimo!) ga sploh tudi v kan-elije vpeljati. Slavomir.

(Opomniti moramo, de pričjóci sostavek je pisan v létu 1843. Od tistiga časa se je čeravno ne veliko, vunder marsiktera reč poboljšala v slovenskih šolah, ne po ukazu postav, ampak po blagim duhu nekterih rodoljubih učeníkov in duhovnov, ki so se iz lastniga nagíba v šolah tako obnašati začeli, kakor je dobro in potrebno. — Vredništvo.

*) Pri nas se pervencam ali elementarcam podá tablica, na kteri so samo nemške ali gotíške čerke, slovenskih pa ne!! Namesto da bi se dete učilo najpoprej slovenske čerke poznávati (kar bi práv in pametno bilo), se revežu gotíške čerke v glavo zabijajo!! Odreši nas zlega! Slavomir.

Računíti se otroci celó po nemško učijo; samo najmanjšim otrokam se dovoli po slovensko brojiti (štéti), kar se za veliko milost šteje. Nebom veliko zašel, ako térdim, da v celim Celjskim in Marburškim okrogu niso tri šole, v kterih bi otroci le edino besedo »multiplíciren« v maternim jeziku izreči znali!! — Še hujsi je s slovnico (Sprachlehre). Kako sim zdihoval, ko vidim v slovenskih šolah ravno tisto nemško slovnico, ktero v Gradcu v šolah rabijo. Vodbe ali regule nemškiga jezika v ti slovnici so osnovane celó za Nemce. Ni izreči, kakó strašna muka in trud je za siromaško dete, (pa vender brez vse koristi ali hasna), ako se mora slovensko dete teh vodb ali postav po nemško učiti, kterih še nemški otrok ne razume. Ako nas hočete nemško učiti, práv je! hvaležni smo vam, pa le bolj pametno, ne také bedasto, in trud vaš se bo tudi z večim sadam poplačal. ¹⁾

Slovnica, kakor učitelji terdijo, bi mogla biti umoslovje za ljudstvo, to je, po slovnici naj se ljudstvo misliti uči; kje se ta namen doseže v naših šolah?! — Umni bravci sami naj sodijo, kakošni posledki iz takiga napačniga poučénja izvirajo, opomnim lé, da se razum in duh taciga otroka pokvariti mora. — Gledé pravopisa ni ne za las bolje. Bil sim pri mnogih šolskih skušnjah, pa ne enkrat, rečem ne enkrat se v slovenskim jeziku ne besedice ni pisalo. Ko taki otroci po takim napačnim petlétnim poučénji iz šole stopijo, so po besedah nekiga slovenskiga kmeta (kteriga sim poučil, kako koristne so šole za njegovo dete) „bolj bedasti, kakor poprej, preden so v šolo stopili.“ — Kolikrat sim slísal pritoževati se, da bivši šolarji še težakov ali delovcev si zapisati ne morejo. In ne more drugači biti; zakaj nemški jezik si prilastiti, je potreba najpoprej pametnejšiga poučénja, pametnejših knjig, potem bi ena ura toliko zdala, kolikor zdaj tri. — Zdaj se pa v téh brez tega kratkih urah nerazumljena, ptuja roba v glavo siloma zabija (da bi otrok od tega kaj razumel, česar se uči, tega ni misliti), in v teh kratkih urah se otrok nikakor nemore naučiti jezika brez vsih postav, kakoršni je nemški, tudi slovnica ni osnovana za mlade učence; verh tega otrok nima nikakoršne prilóžnosti, v tem jeziku se vaditi. Iz druge strani pa tak bivši šolar (ki je 4 ali 5 lét šole pohajal) še nikakoršne slovenske knjige pošteno brati ne zna, ako se ni po svojí lastni marljivosti tega naučil. Jeli to ni žalostno, ako bi otrok mogel bolje znati ali vediti, kaj je njemu koristno ali hasljivo, kakor pa vladarstvo?

(Dalje sledí.)

Slovensko društvo v Ljubljani.

Novo izvoljeno odborstvo slovenskiga društva se je 8. dan tega mesca pervikrat zbralo. Vodja društva, Dr. Bleiweis je sprejel gosp. odbornike s sledečim nagovorom:

„Gospodje! V veliko čast mi je, de me je slovenski zbor svojiga vodja izvolil, in z veseljem nastopim vodstvo domorodniga društva, kteriga namén je velike hvale vreden, in — z dobro vestjó se lahko reče — tako svét, de je dolžnost vsaciga rodoljuba, mu pristopiti. Ustava, ki so nam jo milostljivi Cesar dodelili, ga je opravičila in clo potrebniga storila.“

¹⁾ Čitanka (berilo) za drugošolce je vsa nemška, namesto da bi vsaj na eni strani slovenska bila. Vsaj je med Slovenci še kaka prebrisana glava, ki bi še čitanko (berilo) poslovenila; samo naj se ukaže!! — Ravno taka je tudi z evangeljem. Kolikokrat je naš vredni učitelj slovenskih evangeljev prosil, vsakokrat je naša Marburška kresijska gosposka nam nemških poslala. Vsaj se sv. evangeli v šolah ne bere zato, da bi se iz njega otroci nemščine učili; temuó naj evangeljske nauke v sèrcu ohranijo za svoje življenje in naj ga domá tudi svojim staršem bolj gladko berejo.

Slavomir.